

نظام پولی و بانکی، بسط نقدینگی، قبض تولید

از ۱۱ هزار و ۲۰۰ میلیارد تومان در پایان سال ۸۴ به حدود ۴۵ هزار و ۹۰۰ میلیارد تومان در پایان سال ۹۰ افزایش یافت که رشد ۴/۱ برابری را نشان می دهد. هر چند این رشد نسبت به رشد نقدینگی تا حدی کمتر است اما رشد ۳۳/۱ و ۴۵/۹ درصدی بدهی دولت به نظام بانکی در سال های ۸۹ و ۹۰ نشان می دهد وابستگی برخی پرداخت های دولتی نظیر تسهیلات مسکن مهر به نظام بانکی باعث شده است سایر بخش های تولیدی کشور از منابع بانکی کمتر بهره مند شوند. اگر رشد میزان بدهی دولت به بانک ها را با میزان سپرده گذاری دولت در نظام بانکی مقایسه کنیم می بینیم که این میزان از پایان ۸۴ تا پایان ۹۰ رشد حدود ۲ برابری داشته است که نصف میزان رشد بدهی دولت به بانک هاست و نشان می دهد چگونه دولت برای تأمین منابع مالی مورد نیاز خود دست در منابع بانکی برده است.

هزار میلیارد تومان نقدینگی وجود داشت. همین نسبت نشان می دهد که نقدینگی فزاینده وارد بخش تولید نشده است. اما چرا این نقدینگی اضافه شده وارد بخش تولید نشد؟ با مطالعه آمار مطالبات معوق بانکی می توان دید که چگونه رشد حجم مطالبات معوق بانکی بیش از رشد نقدینگی بود. در پایان سال ۷،۸۴ هزار و ۴۵۵ میلیارد تومان حجم مطالبات معوق نظام بانکی بود که این میزان در نیمه سال ۹۱ به حدود ۷۰ هزار میلیارد تومان رسید. رشد حدود ۱۰ برابری مطالبات معوق بانکی در مقایسه با رشد ۴/۵ برابری نقدینگی در همین مدت نشان می دهد که حجم بیشتری از نقدینگی کشور دور از دسترس شبکه بانکی در قالب مطالبات معوق محبوس و دور از دسترس بخش تولید کشور باقی مانده است.

بخش دیگری از نقدینگی فزاینده به برداشت های دولت از منابع بانکی باز می گردد. چنان که بدهی دولت به بانک ها

آمار های بخش پولی کشور حاکی از نامتناسب بودن نرخ رشد نقدینگی با نرخ رشد اقتصادی و تولید ناخالص داخلی در ۷ سال اخیر است.

به عبارت دیگر اگر چه نرخ رشد نقدینگی در طی این مدت بعضاً نسبت به سال های قبل تا حدی کمتر نیز بوده است اما در مقایسه با تولید ناخالص داخلی کشور رشد بسیار بیشتری را نشان می دهد. اگر نسبت تولید به نقدینگی (حجم تولید ناخالص داخلی نسبت به حجم نقدینگی) را از سال ۸۴ تا سه ماهه دوم سال ۹۰ مقایسه کنیم می بینیم که این نسبت از حدود ۲ به ۱/۴۲ کاهش یافته است. یعنی در پایان سال ۸۴ به ازای ۱۸۵ هزار و ۴۷۱ میلیارد تومان حجم تولید ناخالص داخلی، ۹۲ هزار و ۱۰۲ میلیارد تومان نقدینگی وجود داشت. اما در نیمه دوم سال ۹۰ به ازای ۵۹۸ هزار و ۹۴۱ میلیارد تومان حجم تولید ناخالص داخلی، حدود ۴۲۰

سال	حجم نقدینگی (میلیارد تومان)	نرخ رشد نقدینگی	حجم تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه (میلیارد تومان)	نسبت تولید به نقدینگی	بدهی بخش دولتی به بانک ها (میلیارد تومان)	نرخ رشد بدهی بخش دولتی به بانک ها
۱۳۸۴	۹۲۱۰۲	۳۴/۳	۱۶۸۷۹۰	۱/۸۳	۱۱۲۴۰	۸/۵
۱۳۸۵	۱۲۸۴۲۰	۳۹/۴	۲۰۳۸۴۳	۱/۵۹	۱۲۴۷۸	۱۱
۱۳۸۶	۱۶۴۰۲۹	۲۷/۷	۲۸۶۱۹۷	۱/۷۴	۱۴۸۸۷	۱۹/۳
۱۳۸۷	۱۹۰۱۳۶	۱۵/۹	۳۳۷۸۷۲	۱/۷۸	۱۶۱۲۸	۸/۳
۱۳۸۸	۲۳۵۵۸۹	۲۳/۹	۳۵۶۲۲۹	۱/۵۱	۲۲۹۶۷	۴۲/۴
۱۳۸۹	۲۹۴۸۸۷	۲۵/۲	۴۳۰۴۲۶	۱/۴۶	۳۳۰۷۶	۴۴
۱۳۹۰	۳۵۲۲۲۰	۱۹/۴	۵۵۴۸۴۴	۱/۷۴	۳۶۳۷۰	۹/۹
۱۳۹۱	۴۳۸۲۰۰	۳۳/۷	---	---	---	---

■ عدد اعلام شده حجم نقدینگی مربوط به پایان دی ماه ۹۱ است که بر اساس آخرین آمار اعلام شده توسط رئیس کل بانک مرکزی است و نرخ رشد آن نیز با مقایسه دی ۹۱ با دی ۹۰ محاسبه شده است.
 ■ تاکنون حجم تولید ناخالص داخلی تا نیمه سال ۱۹۰ اعلام شده است.
 ■ با توجه به این که آمار حجم تولید مربوط به نیمه سال ۱۹۰ است، برای محاسبه نسبت تولید به نقدینگی، حجم نقدینگی در نیمه سال ۹۰ که معادل ۳۱۸۲۴۷ میلیارد تومان بود را ملاک قرار داده ایم.

چک در مسیر برگشت

چک به عنوان وسیله مبادله پولی نقش قابل توجهی در سهولت ارتباطات مالی و کاهش حجم پول در گردش ایفا می کند. بر اساس گزارش بانک مرکزی سال ۸۴ تعداد چک های مبادله شده در اقتصاد ایران ۷۱ میلیون و ۸۶۰ هزار برگ بود که تعداد ۳ میلیون و ۵۵۰ هزار برگ از آن ها برگشت خورد. اما در سال ۹۰ با وجود کاهش حجم تعداد چک های صادره، تعداد چک های برگشتی افزایش یافت و از مجموع ۵۱ میلیون و ۳۷۰ هزار برگ

چک مبادله شده، ۶ میلیون و ۳۷۰ هزار برگ چک برگشت خورد. بر این اساس نسبت تعداد چک های برگشتی به کل تعداد چک های صادر شده از حدود ۵ درصد در سال ۸۴ به حدود ۱۲/۴ درصد افزایش یافت، یعنی رشد ۲/۵ درصدی نسبت چک های برگشتی به چک های صادره. اما ارزش چک های برگشتی نیز نشان می دهد از مجموع مبلغ ۲۰۹ هزار میلیارد تومان چک مبادله شده در پایان سال ۸۴، حدود ۸ هزار و ۸۱۰

میلیارد تومان چک برگشت خورده است. بر این اساس نسبت مبلغ چک های برگشتی به چک های صادر شده از ۴/۲۱ درصد در سال ۸۴ به ۴/۸۳ درصد در پایان سال ۹۰ رسید که افزایش چندانی را نشان نمی دهد. افزایش قابل توجه تعداد چک های برگشتی در کنار افزایش اندک مبلغ چک های برگشتی نشان می دهد چک بیش از گذشته وارد مبادلات مالی خرد شده است و به همین میزان به دلیل فقدان عوامل بازدارنده صدور چک بدون محل و برگشت خوردن آن امری عادی شده است.

اما از سوی دیگر برخی بدهی گسترده دولت به بخش های غیر دولتی و عمل نکردن به موقع دولت به تعهدات مالی در قبایل بخش های غیر دولتی را مسبب افزایش تعداد چک های برگشتی عنوان می کنند. هر چند دولت از اواخر سال ۹۱ سعی کرد شرایط سخت تری برای صدور چک در نظر گیرد.

سال	چک های صادر شده		چک های برگشتی		درصد برگشتی به صادر شده	
	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ
۱۳۸۴	۷۱/۸۶	۲۰۹/۰۸	۳/۵۵	۸/۸۱	۴/۹۳	۴/۲۱
۱۳۸۵	۷۸/۲۰	۲۹۹/۸۸	۳/۶۰	۱۰/۹۳	۴/۶۰	۳/۶۴
۱۳۸۶	۷۹/۰۵	۴۱۵/۷۱	۳/۹۳	۱۴/۷۷	۴/۹۶	۳/۵۵
۱۳۸۷	۶۳/۶۵	۴۶۶/۳۶	۴/۹۴	۲۰/۹۴	۷/۷۷	۴/۴۹
۱۳۸۸	۴۷/۴۷	۴۶۲/۹۴	۵/۰۹	۲۳/۴۱	۱۰/۷۲	۵/۰۶
۱۳۸۹	۴۹/۴۰	۶۲۸/۵۲	۵/۹۰	۲۷/۸۹	۱۱/۹۴	۴/۴۴
۱۳۹۰	۵۱/۳۷	۷۳۶/۷۱	۶/۳۷	۳۵/۶۱	۱۲/۴۱	۴/۸۳

منبع: بانک مرکزی تعداد: میلیون برگ مبلغ: هزار میلیارد تومان

ویژه نامه نوروزی
روزنامه خراسان
فروردین ۱۳۹۲

